

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Нормативно-правова база діяльності громадських молодіжних організацій. — ДО., 2001.-С. 46-48; 2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — Одеса, 1996. — С.64; 3. Урядовий кур'єр. — 1995. — № 149—150. — 5 жовтня; 1995. — № 153—154. — 12 жовтня; 4. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1997 р.). Щорічна доповідь Президенту, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. — К., 1998. — С. 122; 5. Голос України. — 1995. — 21 апреля; 6. Нормативно-правова база діяльності громадських молодіжних організацій. — ДО., 2001.-С. 132; 7. Урядовий кур'єр.— 1995. — № 1—2. — 4 січня; 8. Перепелиця М. Державна молодіжна політика: молодь про її формування та реалізацію //Віче. —2000. —№ 10. —С. 51—52.

С.С. Плахотнюк

УКРАЇНЬСКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В КОНТЕКСТІ
УКРАЇНЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Проголошення України суверенною державою і прийняття Акту незалежності поставило питання про необхідність розробки української національної ідеї, реалізація якої стала б нагальним завданням всього українського народу.

Сучасна українська національна ідея стала б дороговказом у майбутнє, сприяла б об'єднанню усіх верств українського народу в формуванні високорозвиненого відкритого громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави.

В сучасному світі народ може існувати лише у формі нації, тобто у власній державі. Перетворення етносу в націю відбувається шляхом зростання і поглиблення його самосвідомості. Національну самосвідомість, що, різниться від етнічної активним державницьким спрямуванням, називають національною ідеєю. Іншими словами, національна ідея - це воля народу до незалежності, що реалізується у власній державі.¹

Національна ідея має бути об'єднуючою ідеєю. Вона покликана згуртувати навколо себе мільйони українців і представників усіх інших етносів, які живуть в Україні.

Перші уявлення про національну окремішність натежать до часів Богдана Хмельницького, в його універсалах зустрічаються посилання на традиції русичів Київської доби, і, навіть, давніших легендарних на той час народів. Однак, у свідомості козацтва не існувало поняття нації як провідного чинника суспільної організації.

Основні підвалини української національної ідеї почали закладатися на тлі становлення українського етносу, виникнення якого на початку XVII ст. (як і близької до сучасної української мови) збіглося з потужними ренесансо-реформаційними процесами загальноєвропейського характеру в духовному житті українців.

Становленню української національної ідеї сприяла атмосфера духовно-світоглядного пошуку. Філософські підвалини основних вимірів української національної ідеї сформулював Григорій Сковорода. Українська національна ідея оспівана Т.Шевченком, Лесею Українкою, І.Франком. Проблему нації, національної ідеї на початку минулого століття вивчати М.Міхновський, В.Старосольський, В.Липинський, Д.Донцов, М.Грушевський, І.Борковський, С.Рудницький та інші.

Національна ідея була духовним стрижнем в інтелектуальному поступі української нації. На ідеї національного визволення концентруватися основні силові потоки української думки, бо інші суспільні сфери для творчого прикладання Духа українців були блоковані, а часто свідомо відкладались на другий план.²

У 30-40 роки XIX ст. відбувається відновлення розуміння і подальший розвиток української національної ідеї передусім культурно-творчого, державницького і ліберально-економічного чинників.

Ідеологи націоналізму нової формації намагалися взяти все краще і творчо переосмислити концептуальні здобутки своїх попередників. Причому одні з них

(Андрієвський, Сціборський, Василяк) будували системну модель майбутнього суспільного устрою України, перш за все спираючись на національне підґрунтя, а інші (Боярський, Ю.Бойко, Рудницький) синтезували національні виміри буття українців із загально-демократичними здобутками західноєвропейської цивілізації.

Подальша розробка змісту української національної ідеї у наш час відбувається на основі цих принципових засад. Питанню формування національної ідеї в Україні присвячені праці Кравченка Я., Ференца Ю., Канака Ф., Сведзінського А., Шкляра Л. та інших. Роль національної ідеї в розбудові української державності показана в працях Кириченка В., Жулинського М., Медведчука В., Вівчарика М.. Значення української національної ідеї в розвитку духовності народу висвітлено в працях Вовканича С., Драча І., Павловського М., Тимошенко О., Кресіної І. та інших.

До позитивних аспектів формування Української національної ідеї слід віднести багату соціально-історичну, та культурну спадщину Київської Русі, безпосереднім спадкоємцем якої є український народ.

Словом, наші мудрі володарі й літописці, зодчі та маляри, ратники і трударі не тільки залишили величні пам'ятки своєї доби, а й ввели наш народ до кола культурних європейських народів і держав, заклали ті підвалини, які нікому не вдалося зруйнувати. Вони зберегли нашу землю.

Згадаймо найвидатніших з-поміж тих, чиї імена назавжди увійшли в історичну пам'ять, душу народу українського. Великого у зверненнях, у любові до землі своїх предків і трагічного у помилках Богдана-Зіновія Хмельницького. Грізного вояка, оборонця вольностей козацьких Івана Сірка. Мудрого будівничого і політика, до скону відданого ідеї незалежності Української держави Івана Мазепу. Творця першої української конституції Пилипа Орлика. Незалежних і гордих мучеників-в'язнів царських, казематів Павла Полуботка і Петра Калнишевського. Героїв народних повстань Івана Гонта, Максима Залізняка, легендарних Устима Кармелюка і Олексу Довбуша. Згадаймо засновника української академії, колиски духовності й ученості, митрополита Київського Петра Могили. Літописців козацьких і кобзарів, поетів і філософів, істориків і етнографів - усіх тих, хто не давав згаснути ідеї українського визволення, підтримував і відроджував інтерес до українського минулого, до української мови, культури, пробуджував національну свідомість, вірив, що Україна буде незалежною.

У найважчі часи сміливо піднімали свій голос за волю і демократію, за Україну, пропагували українську національну ідею такі велетні духу як Григорій Сковорода, Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Маркіян Шашкевич, Іван Франко, Михайло Драгоманов, Леся Українка.

Серед видатних діячів новітньої нашої історії, історії кривавої, але й героїчних змагань за вільну Україну ми не можемо сьогодні не згадати Михайла Грушевського і його сподвижників, які привели Україну до поетапного проголошення чотирьох універсалів.³

Ось яких велетнів духу народила наша земля, ось які люди торували державницький шлях України.

До негативних факторів формування української національної ідеї належать українські несприятливі зовнішньополітичні умови становлення політичної державності, безперервні руйнівні агресії як зі Сходу, так із Заходу, величезні втрати, яких зазнав український народ у боротьбі не тільки за політичну та економічну, але й духовну незалежність, нарешті загарбання території України Польщею, Росією та іншими державами, загальним наслідком якого став підірив глибинних витоків української етнічної самосвідомості. Незважаючи на відчайдушні зусилля і принесені жертви, на проголошення державності в 1918 р., український народ так і не зміг аж до кінця ХХ ст. добитися політичної незалежності, остаточно побудувати власну державність. Тривала окупація України, фактична розірваність її на шматки, асиміляторська політика, особливо з боку Польщі та Росії, яка проявилась у безперервних гоніннях, репресіях, а то й прямому геноциді українського народу,

перетворили історію України на суцільну руїну і, природно, вкрай негативно позначились на формуванні української національної ідеї.

Першим наслідком процесів, що загальмували розвиток української національної ідеї, стало те, що в Україні так і не були створені власні економічно-підприємницька, політична та військова еліти. Носіїв української державницької свідомості було фізично знищено Москвою у Східній та Центральній Україні у передвоєнний час, а в Галичині - у повоєнний. Що ж стосується духовної еліти, то культурне відродження 20-х років XX ст. у комуністичній Росії було жорстоко придушене, а більшість української національної інтелігенції знищено фізично.

У суспільстві, де протягом 75 років національна ідея офіційно визнавалася реакційною, а то й контрреволюційною, де нації поділялись на буржуазні і соціалістичні, де націоналізм кваліфікувався як буржуазний та реакційний, де становище етносу визначалось приналежністю не до нації, а до класу, де успішно захищались сотні дисертацій, у яких доводилась недержавність української нації, де понад половину українців не розмовляли рідною мовою, а політика інтернаціоналізму була фактично політикою русифікації, де викорінювалося будь-яке піднесення свідомого національного почуття - у такому суспільстві складався негативний стереотип української національної ідеї.

Проте реальне життя бере своє. Гуманістичний характер національної ідеї, її зрозумілість не тільки для українського етносу, її загальнонаціональний характер визначили й ставлення до неї на референдумі 1 грудня 1991р. коли переважна більшість неукраїнської людності нашої країни висловились однозначно за українську національну ідею.

Проте для реалізації української національної ідеї необхідно створити відповідні соціально-економічні, політичні та культурні умови. Забезпечити такі умови в наш час надзвичайно важко, особливо коли зважити на домінування в Україні російськомовної та пострадянської ментальності, на наявність у регіонах різнополюсових економічних орієнтацій, культурно-лінгвістичної специфіки, на вплив материкової Росії з її інформаційною та економічною експансією, та ще наявне приниження та ігнорування української мови та культури, на відсутність у державній політиці чіткої цілеспрямованої стратегії щодо відродження української культури та мови. Не слід забувати й про економічну кризу та гостроту соціальних протиріч. За словами Президента України Л.Кучми, наша держава розв'язує "завдання подвійного переходу: від тоталітарної системи до демократії та від зацентралізованої економіки до ринкової. Перед Україною, чия культура і мова зазнали в ті роки нищівного удару, стоїть ще одне життєво важливе завдання: відродити свою національну самобутність, об'єднати суспільство навколо загальнонаціональної ідеї, консолідуватися як нація."⁴

У своїх державотворчих пориваннях українське суспільство має розраховувати на національну ідею як на спосіб самоусвідомлення нації, на національний характер і дух свого народу.

Національна ідея в Україні повинна мати чітке соціально-економічне, духовно-інтелектуальне, передусім національне-відроджувальне, гуманістичне спрямування. Українська національна ідея стане ефективною рушійною силою розвитку держави, якщо її мета, стратегія сприятиме інтелектуалізації спільноти, формуванню духовної інтелектуальної еліти нації.

Національна ідея може і повинна виступати стимулятором і консолідатором творчих державобудівничих сил індивіда і нації, бути своєрідним енергетичним ядром культури і соціально-політичної програми самореалізації суспільства.⁵ Реальна здатність для національної ідеї бути реалізованою в умовах сучасної України зумовлюється, насамперед, інтелектуальними і духовними можливостями нації. Як пише Вовканич С., "інтелектуальна самостійність України головним чином залежить від рівня розвитку національної освіти, науки і культури, патріотизму та високої активності до здобуття і творення нових знань. Квалітет суспільної еліти, особливо політичної, історично була вузьким місцем у нашому

державотворенні. Тому авангардну роль повинна відігравати національна духовна еліта, передусім наукова, технічна, освітянська, мистецька." ⁶ За словами Івана Драча "українська національна ідея мусить увійти в основу виховання українських поколінь, стати для них новою релігією, увійти в її кров." ⁷

Українство вижило всупереч агресивним діям різних ворогів. Національно-державницька ідея про щасливе життя в Україні, злагоду і мир є своєрідною, позитивною, світлою енергією, що входить в душі людей різних національностей, які підтримують українців у їх природному праві і прагненні мати свою державу. Григорій Сковорода на запитання, що таке душа, відповів: душа - це те, що робить траву травою, ліс - лісом, людину - людиною. Без душі трава - сіно, ліс - дрова, людина - труп. Продовжуючи цю низку міркувань, можна сказати: національно-державницька ідея - це душа народу. Відберіть у нації державницьку ідею і ви відберете у неї душу.

А для подальшого успішного нашого просування шляхом розвитку, безумовно, має бути задіяний могутній чинник національної ідеї. Національна ідея має стати синтезом ідей державності, патріотизму, солідарності, громадянського миру, і саме для такого її трактування можуть багато зробити історики.⁸

У сучасному світі нація може існувати, повністю розвиватися лише у власній державі. Отже, четверта спроба поновити Українську державу - реальна, бо цього хоче переважна більшість громадян України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Залізник Л. Про українську націю та національну ідею // Дніпро.-1997.-№5/6.-С.71; 2. Ференц П. Національна ідея - духовний стрижень у розвитку нації // Визвольний шлях. - 1997. - №10. - С.193; 3. Римаренко Ю.І. Національний розвиток України К.- 1995.- С. 20-21; 4. Україна. Людський розвиток. Звіт 1995.- К.- 1995.- 0.111; 5. Жулинський М. Національна ідея в ідеологічній системі державотворення // Слово і час.-1996.- №1.- С.11; 6. Вовканич С. Українська національна ідея та її інтелектуальне забезпечення // Людина і політика.-1999.- №2.- С.38; 7. Драч І. Чи працює українська національна ідея? // Український світ. - 1995.- №1/3.-С.4; 8. Урядовий кур'єр. - 2002.- 21 лютого.

Т. П Зузяк

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОГО ПЛЕТІННЯ В УКРАЇНІ

Загальнонаукове припущення засвідчує, що плетіння з рослинних матеріалів належать до найдавніших технік і виробництв, які навіть дещо випереджали ткацтво і гончарство. Те, що навивання, структурування та плетіння простіші, бо не потребують попередньої обробки сировини й особливого устаткування, а тому виникли швидше, ніж ткацтво і кераміка¹.

Генезис плетіння сягає епохи мезоліту і неоліту, коли виникають ловецькі сіті, плетені з лози начиння і пристрої для рибальства, плетені кошики і посудини тощо. Будівництво з дерева житла та інших споруд епохи дозрубної технології також являє собою частково в'язані або плетені каркасні з'єднання та легкі плетені й ліплені глиною заповнення стін на зразок кошика. Деякі предмети з лози античних міст Північного Причорномор'я за археологічними матеріалами близькі формою і технікою виконання до виробів українського лозоплетіння XVIII - початку ХХ ст.²

У ранньому середньовіччі плетіння продовжувало розвиватись як в колишніх римських імперіях, так і на території України. Плетені вироби відносили до предметів першої необхідності, їх виготовляли спеціальні майстри - кошикарі, плетільники матів, рибальського спорядження та інші. З вербової лози плели кошики і дитячі колиски, клітки для пташок і вулики³. Найдавнішою спіральною технікою соломоплетіння виготовляли коробки- сівачки, форми-хлібниці, а також величезні „солом'яники", що вміщували по кілька пудів збіжжя, та інші плетені місткості на зразок керамічного посуду. Важливо, що й техніка